

Ευγένιος Ντελακρουά : «Η Σφαγή της Χίου»

¹Ο Ευγένιος Ντελακρουά ήταν Γάλλος ρομαντικός ζωγράφος του 19^{ου} αιώνα, ο οποίος επηρέασε τη ζωγραφική συμβάλλοντας στην ανάπτυξη του ιμπρεσιονισμού. Γεννήθηκε στο Σαρεντόν-Σαιντ-Μορίς στις 26 Απριλίου του 1798 και πέθανε στις 13 Αυγούστου του 1863. Οι πίνακές του είναι εμπνευσμένοι από ιστορικά γεγονότα της Ελληνικής και της Γαλλικής Επανάστασης. Ένας από αυτούς είναι «Η Σφαγή της Χίου». Ο πίνακας αυτός το 1824 πήρε το Χρυσό Μετάλλιο Δευτέρας Τάξεως και σήμερα κοσμεί το μουσείο του Λούβρου στο Παρίσι. Σ' αυτόν απεικονίζεται η τουρκική θηριωδία στο νησί της Χίου,

όπου 20.000 άνθρωποι σφαγιάστηκαν, η πόλη και τα χωριά καταστράφηκαν και αφανίστηκε σχεδόν όλος ο πληθυσμός του νησιού. Αυτός ο πίνακας αποτέλεσε μοχλό ανατροπής της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης προς την αξία του αγώνα των Ελλήνων για την ελευθερία.

Ο Ντελακρουά, έχοντας επηρεαστεί από τη βάρβαρη σφαγή και την ανείπωτη ανθρώπινη τραγωδία αυτού του ιστορικού γεγονότος, ζωγραφίζει αυτόν τον συγκλονιστικό πίνακα, καταφέροντας να αποδώσει τίτλο τιμής στην Ελληνική Επανάσταση, στην οποία συμμετείχε πνευματικά και ιδεολογικά μέσα από τον θαυμασμό του για τον λόρδο Μπάιρον που πέθανε το 1824 στο πολιορκημένο Μεσολόγγι. Με λίγα λόγια, τα κίνητρά του δεν έχουν σχέση μόνο με αυτό το φριχτό γεγονός, αλλά παραμένουν οικουμενικά και διαχρονικά.

Απόσυρση του πίνακα

²Ιστορικοί αναθεωρητές ισχυρίστηκαν ότι ο πίνακας «Η Σφαγή της Χίου» του Ντελακρουά αποτελεί υπερβολική απεικόνιση από μέρους του καλλιτέχνη και ξεπερνάει την πραγματικότητα. Η γνώμη τους είναι ότι μπορεί και να αυτοκτόνησαν. Έτσι, το αντίγραφο του πίνακα αφαιρέθηκε από το Βυζαντινό μουσείο της Χίου κατ' απαίτηση των Τούρκων, οι οποίοι υποστηρίζουν ότι το συγκεκριμένο γεγονός δε συνέβη ποτέ. Σύμφωνα με τον χιώτικο Τύπο, υπάρχει μια μυστική συμφωνία για την απόσυρση του πίνακα, ως ένδειξη απάλειψης του ιστορικού χάσματος που χωρίζει τους δύο λαούς. Στη συνέχεια, η Τουρκία επεδίωξε και πέτυχε την αφαίρεση των ταμπελών από τις οστεοθήκες των θυμάτων της σφαγής στη Νέα Μονή και στον Άγιο Μηνά με την επιγραφή «Έργα Οθωμανών».

¹ www.miclub.gr

² www.paterikos.blogspot.gr

³Ωστόσο, η αποκαθήλωση του αντιγράφου του πίνακα από το μουσείο της Χίου αποτελεί προσβολή εναντίον όλων των κοινωνικών αξιών και διδαγμάτων που πρεσβεύει η Ιστορία. Για αυτόν, ακριβώς, τον λόγο έχει απαιτηθεί από τη Νομαρχία Χίου η εκ νέου έκθεση του πίνακα στο Βυζαντινό μουσείο της Χίου.

Περιγραφή του πίνακα

⁴Η ζωγραφική του Ρομαντισμού στηρίζεται στην εκφραστική ελευθερία. Σκοπός των ρομαντικών ζωγράφων είναι η απόδοση της έκφρασης των ψυχικών καταστάσεων και η έξαρση των συναισθημάτων του θεατή. Τα θέματά τους βασίζονται, κυρίως, σε ιστορικά γεγονότα και σε μύθους.

Οι πίνακες του Ευγένιου Ντελακρουά παρουσιάζουν σκηνές γεγονότων από την Ελληνική και τη Γαλλική Επανάσταση. Στον πίνακά του «Η Σφαγή της Χίου» απεικονίζεται, όπως αναφέρθηκε και πρωτύτερα, η τουρκική θηριωδία στο πολιορκημένο νησί της Χίου. Στο μπροστινό μέρος του πίνακα παρατηρείται ιδιαίτερα έντονη η αγωνία και η απελπισία στα πρόσωπα των ανθρώπων, με τη μάνα που είναι ξαπλωμένη με το μωρό της στην αγκαλιά στο δεξί άκρο του πίνακα, τα δύο αγκαλιασμένα παιδιά στο αριστερό άκρο που περιμένουν το θάνατο, το ταλαιπωρημένο αντρόγυνο στο κέντρο του πίνακα μαζί με την ηλικιωμένη γυναίκα που κοιτάζει προς τον ουρανό μ' ένα βλέμμα απελπισίας στα μάτια της και, τέλος, τον Τούρκο καβαλάρη στα δεξιά που αρπάζει μια Ελληνοπούλα και τη δένει στο άλογό του, έτοιμος να τραβήξει το σπαθί του. Στο βάθος του πίνακα ο σκεπασμένος με καπνό ουρανό και το καμένα σπίτια ολοκληρώνουν την εικόνα της καταστροφής.

Στο έργο αυτό προβάλλεται έντονη η συγκίνηση που θέλει να μεταφέρει ο καλλιτέχνης εμπνεόμενος από τον φιλελληνισμό και την Ελληνική Επανάσταση.⁵ Η συναισθηματική φόρτιση που εκπέμπει το πρόσωπο της ηλικιωμένης γυναίκας στο κέντρο του πίνακα έρχεται σε αντίθεση με το σκληρό πρόσωπο του Τούρκου καβαλάρη, ενώ η έλλειψη της συμμετρίας, τα λαμπερά χρώματα και τα πυρπολημένα χωριά στο βάθος του πίνακα συγκλονίζουν το θεατή. Εν ολίγοις, «Η Σφαγή της Χίου» του Ευγένιου Ντελακρουά συγκλόνισε, και συνεχίζει ακόμη και σήμερα να συγκλονίζει, όλη την ανθρωπότητα.

³ www.alithia.gr

⁴ www.miclub.gr

⁵ Ιστορία της Τέχνης Γ' Λυκείου, σελ.212

Ο Ντελακρουά ως υμνητής του Ελληνικού Αγώνα

⁶Πολλά από τα έργα του Ντελακρουά, όπως «Η Σφαγή της Χίου» και «Η Ελλάδα στα ερείπια του Μεσολογγίου», αποδεικνύουν το ενδιαφέρον του ζωγράφου για τον αγώνα των Ελλήνων. Ωστόσο, διαβάζοντας το ημερολόγιο και τα γράμματά του αναρωτιέται κανείς για τις πραγματικές του προθέσεις και αντιδράσεις από τη στιγμή που πληροφορήθηκε, μέσω του Τύπου, τα δεινά ενός λάου αποφασισμένου να αγωνιστεί μέχρι το τέλος για την ελευθερία του. Ποιο ήταν, άραγε, το κίνητρο που οδήγησε τον καλλιτέχνη να ζωγραφίσει αυτούς τους πίνακες; Ήταν η αγανάκτηση, η εξέγερση και η συμπόνια; Ή μήπως ήταν η έξαψη της φαντασίας του, καθώς ξαφνικά ανακάλυψε θέματα για νέες συνθέσεις;

Σε γράμμα που έστειλε ο Ντελακρουά στον φίλο του Soulier γράφει: «Σκοπεύω να ετοιμάσω για το επόμενο Salon έναν πίνακα με θέμα τον πρόσφατο πόλεμο των Ελλήνων και των Τούρκων. Πιστεύω ότι, υπό τις παρούσες συνθήκες, αν ο πίνακάς μου αξίζει, θα διακριθώ». Αυτό αποδεικνύει ότι η κακή υποδοχή που είχε ο πίνακάς του «Ο Δάντης και ο Βιργίλιος στον Άδη» αποτελεί την πραγματική αιτία για το ότι ο ζωγρλαφος συνέχισε να σκέφτεται τους Έλληνες, χωρίς όμως να τάσσεται υπέρ τους. Δηλαδή, αναζητούσε το πιο κατάλληλο θέμα που θα τον βοηθούσε να κερδίσει την κοινή γνώμη, αφού τότε ακόμη δεν είχε αποδείξει την αξία του.

Ωστόσο, ο τρόπος με τον οποίο επιλέγει να αποτίσει φόρο τιμής στους κατοίκους του Μεσολογγίου, στο έργο που εξέθεσε το 1826 στη γκαλερί Lebrun, μαρτυρεί ότι ο καλλιτέχνης είχε αποφασιστικά στρατευθεί υπέρ των Ελλήνων, εξυμνώντας την απόγνωση τους και τη θέλησή τους να επιζήσουν.

Μέχρι το τέλος της ζωής του, ο Ντελακρουά ζωγράφισε πολλούς πίνακες με ανάλογα θέματα αφήνοντας ελεύθερη τη φαντασία του. Στα συνεχή περάσματα από την πραγματικότητα στο όνειρο, ο καλλιτέχνης κατάφερε να δώσει τον καλύτερό του εαυτό. Το γεγονός ότι θεωρήθηκε από τις επόμενες γενιές ως ο αδιαμφισβήτητος υμνητής του Ελληνικού Αγώνα αποτελεί απόδοση δικαιοσύνης.

Επίλογος

Η Ελληνική Επανάσταση αποτέλεσε πηγή έμπνευσης και για άλλους καλλιτέχνες, εκτός από τον Ευγένιο Ντελακρουά. Ένας από αυτούς ήταν ο Βίκτωρ Ουγκώ, ο οποίος όντας εμπνευσμένος από τον αγώνα των Ελλήνων για ελευθερία έγραψε το γνωστό ποίημα «Το Ελληνόπουλο».

⁶ Η Ελληνική Επανάσταση, σελ.49-52

Απόσπασμα: *Τι θέλεις άτυχο παιδί, τι θέλεις να σου δώσω
για να τα πλέξεις ξέγνοιαστα, για να τα καμαρώσω
ριχτά στους ώμους σου πλατιά
μαλλάκια που του ψαλιδιού δεν τάχει αγγίξει η κόψη
και σκόρπια στη δροσάτη σου τριγύρω γέρνουν όψη
και σαν την κλαίουσα την ιτιά;*

*Σαν τι μπορούσε να σου διώξει τάχα το μαράζι;
Μήπως το κρίνο απ' το Ιράν που του ματιού σου μοιάζει;
Μην ο καρπός απ' το δεντρί
που μεσ' στη μουσουλμανική παράδεισο φυτρώνει,
κι έν' άλογο χρόνια εκατό κι αν πιλαάει, δε σώνει
μεσ' απ' τον ίσκιο του να βγει;*

*Μην το πουλί που κελαηδάει στο δάσος νύχτα μέρα
και με τη γλύκα του περνάει και ντέφι και φλογέρα;*

Τι θες κι απ' όλα τούτα τ' αγαθά;

Πες. Τ' άνθος, τον καρπό; Θες το πουλί;

Διαβάτη,

μου κράζει το Ελληνόπουλο με το γαλάζιο μάτι:

Βόλια, μπαρούτι θέλω. Να!!

Βιβλιογραφία

1. www.alithia.gr/article.aspx?articleid=3126
2. www.paterikos.blogspot.gr/2012/03/blog-post_28.html
3. www.miclub.gr/index.php/2010-04-02-16-47-33/40-2010-04-02-16-35-07/107-a-a
4. Η Ελληνική Επανάσταση, Ο Ντελακρουά και οι Γάλλοι ζωγράφοι 1815-1848
Εθνική Πινακοθήκη και Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου
5. Ιστορία της Τέχνης Γ' Λυκείου

Θεόδωρος Βρυζάκης: «Η Έξοδος του Μεσολογγίου»

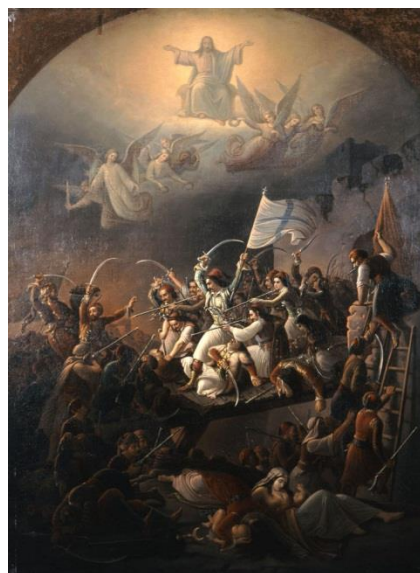
⁷ Ο Θεόδωρος Βρυζάκης θεωρείται ο πρώτος ζωγράφος της μεταοθωμανικής Ελλάδας και ο θεμελιωτής της λεγόμενης «Σχολής του Μονάχου». Γεννήθηκε στη Θήβα στις 19 Οκτωβρίου του 1814 και πέθανε στο Μόναχο στις 16 Δεκεμβρίου του 1878. Ως παιδί έζησε τα σκληρά χρόνια της Επανάστασης του 1821 μέχρι την ίδρυση του ελεύθερου ελληνικού κράτους. Μάλιστα, ο πατέρας του, Πέτρος Βρυζάκης, απαγχονίστηκε από τους Τούρκους το Μάιο του 1821.⁸ Έχοντας μείνει ορφανός από πατέρα, ο Βρυζάκης βρήκε μαζί με τον αδελφό του καταφύγιο στο ορφανοτροφείο της Αίγινας, το οποίο είχε ιδρύσει ο Ι. Καποδίστριας με σκοπό την εκπαίδευση των παιδιών των νεκρών αγωνιστών.

Σε ηλικία 18 ετών, με την ενθάρρυνση ενός γερμανού φιλόλογου, μετανάστευσε στο Μόναχο της Βαυαρίας. Εκεί άρχισε να ασχολείται με τη ζωγραφική, απεικονίζοντας σχεδόν αποκλειστικά θέματα από την Επανάσταση του 1821. Τα έργα του θεωρούνται ως τα κατεξοχήν δείγματα των ελλήνων ρομαντικών ζωγράφων του 19^{ου} αιώνα.

Ένα από αυτά τα έργα είναι «Η Έξοδος του Μεσολογγίου», με το οποίο συμμετείχε το 1855 στη Διεθνή Έκθεση του Παρισιού. Τον πίνακα αυτόν, ο ίδιος ο Βρυζάκης τον αντέγραψε τουλάχιστον 3 φορές. Δύο από τους πρωτότυπους πίνακες καταστράφηκαν στην πυρκαγιά του Μεσολογγίου το 1929. Το τρίτο πρωτότυπο διασώζεται στην Εθνική Πινακοθήκη, αλλά ο ίδιος πίνακας κυκλοφόρησε και σε λιθογραφίες ήδη από το 1856.

Περιγραφή του πίνακα

«Η Έξοδος του Μεσολογγίου» είναι μία εντυπωσιακή σύνθεση και αποτέλεσμα εικόνων. Συγκαταλέγεται στα έργα ιστορικής ζωγραφικής σε ρομαντικό ύφος της Οθωμανικής περιόδου (1832-1862) και διακρίνεται για τον αφηγηματικό ρεαλισμό του. Ο πίνακας χωρίζεται σε τρία επίπεδα. Το πρώτο, όπου παρουσιάζεται ο Παντοκράτορας, εκπροσωπεί το Θείο. Το δεύτερο περιλαμβάνει την μάχη των ηρώων. Το τρίτο μέρος κάτω από την γέφυρα εκπροσωπεί το

⁷ <http://el.wikipedia.org>

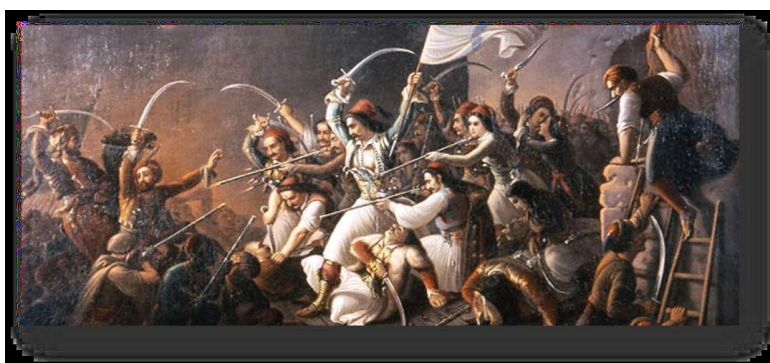
⁸ <http://www.aixmi-news.gr>

επίγειο.⁹ Το φως κλιμακώνεται διαδοχικά: από το ημίφως στο κάτω τμήμα, όπου κείτονται οι νεκροί, στο άπλετο φως στην κεντρική σκηνή της μάχης για να γίνει, τέλος, διάχυτο στο ουράνιο τμήμα, εξαυλώνοντας τις μορφές των αγγέλων και του Χριστού.

¹⁰Κεντρικό πρόσωπο του πίνακα είναι ο αγωνιστής που κρατάει την σημαία η οποία φέρει ένα μεγάλο γαλάζιο σταυρό, σύμβολο πίστης και θυσίας. Κραδαινώντας, στο άλλο του χέρι το σπαθί και δρασκελώντας τον νεκρό συμπολεμιστή του, ρίχνεται στον εχθρό. Δίπλα του εμφανίζονται δύο συμπολεμιστές του, ο ένας πυροβολεί γονατιστός, ενώ ο άλλος εμφανίζεται πληγωμένος θανάσιμα με το κεφάλι γερμένο πίσω. Με μια προσεκτική παρατήρηση θα δούμε ότι ο πληγωμένος πολεμιστής έχει κουρεμένα τα μηλίγγια του, φέρει δηλαδή το χαρακτηριστικό κούρεμα των Σουλιωτών πολεμιστών. Από πίσω τους μάχεται μια γυναίκα με ανδρική φορεσιά. Στη συνέχεια της σκηνής μια γυναίκα δίνει το στερνό φιλί στον άνδρα της. Την σκηνή αυτή έρχεται να ευλογήσει η Θεϊκή Παρουσία. Εμφανίζεται μέσα από νέφη ο Παντοκράτορας, ενώ οι άγγελοι παρουσιάζονται να κατεβαίνουν προκειμένου να στέψουν τους Εξοδίτες με στεφάνια νίκης.

Τα κύρια χαρακτηριστικά της ζωγραφικής του Θεόδωρου Βρυζάκη είναι η γενική σκηνοθεσία του έργου, η ωραιοποίηση των ηρώων με τις ατσαλάκωτες στολές και τον πολυποίκιλτο οπλισμό και η εξιδανίκευση ακόμα και των ζοφερών σκηνών. Οι ήρωες της Επανάστασης, ως απόγονοι των αρχαίων Ελλήνων, είναι ο ιδεολογικός προσανατολισμός του έργου αυτού.

Το κεντρικό θέμα του πίνακα

¹¹Ο κεντρικός ήρωας της παράστασης μεγαλόσωμος, ντυμένος με την πεντακάθαρη, πλουμιστή του στολή, ζωσμένος με μαχαίρια και πιστόλες, έχει αγέρωχο, ατρόμητο ύφος και βλέμμα αετού. Τα μαλλιά του και η φούντα του κόκκινου σκούφου του ανεμίζουν στον νυχτερινό αέρα. Οι κόκκινες περικνημίδες του μας παραπέμπουν στον Παλαιολόγο της Κωνσταντινούπολης. Με το αριστερό στιβαρό χέρι κρατά ψηλά την ανεμίζουσα γαλανόλευκη σημαία με το γαλάζιο σταυρό στη μέση, σύμβολο των ιδεών, της τιμής, του καθήκοντος, του αγώνα, αλλά και της ελευθερίας του πνεύματος. Σαν ουράνιο σάβανο

⁹ Ιστορία της Τέχνης Γ' Λυκείου, σελ.199

¹⁰ <http://www.aixmi-news.gr>

¹¹ <http://8dim-evosm.thess.sch.gr>

κυματίζει επάνω από τους εξοδίτες και είναι έτοιμη να αγγίξει τους αγγέλους. Επάνω στο κοντάρι της λάμπει σαν μαργαριτάρι ο σταυρός, θυμίζοντας την σταυρική πορεία της υπέρβασης. Δίπλα του οι αγωνιστές, άλλοι πυροβολούν, άλλοι δίνουν την μάχη σώμα με σώμα, άλλοι πέφτουν νεκροί. Γυναίκες ζωσμένες με άρματα μάχονται δίπλα στους άνδρες σαν άνδρες, άλλες μέσα στη μάχη αποχαιρετούν τους άνδρες τους με ένα γρήγορο φιλί. Όλοι τους έχουν κάτι το υπερφυσικό, το θεϊκό.

Ο Βρυζάκης ως θεμελιωτής της ελληνικής ζωγραφικής

¹²Γενικά, οι ελαιογραφίες του Θεοδώρου Βρυζάκη, όλες σχεδόν με ελληνικά θέματα, χαρακτηρίζονται από το πομπώδες και νοσταλγικό ύφος των ρομαντικών ζωγράφων του 19^{ου} αιώνα. Εκείνη την εποχή, τα έργα του είχαν μεγάλη ζήτηση ως ζωντανές και πιστές αναπαραστάσεις της Ελληνικής ιστορίας. Στους πίνακές του, το ενδιαφέρον του ζωγράφου επικεντρώνεται στην ενδυμασία των ατόμων και το στήσιμο της σκηνής γύρω από αυτά.

Ωστόσο, αυτή η θεατρικότητα των έργων του έχει ως αποτέλεσμα να διακρίνεται με δυσκολία κάποιο αίσθημα στα πρόσωπα που απεικονίζονται. Οι κριτικοί τον κατηγορούν, ακόμα, ότι προσεγγίζει τα θέματά με τη ματιά ενός ξένου, ενώ στην πραγματικότητα ο Θεόδωρος Βρυζάκης είναι, χωρίς καμία αμφιβολία, ένας από τους κύριους θεμελιωτές της νεότερης ελληνικής ζωγραφικής.

Βιβλιογραφία

1. <http://el.wikipedia.org/wiki/>
2. <http://www.aixmi=news.gr/index.php/sinergasies/2011-02-08-10-26-10/8654-o-theodoros-vrizakis-kai-i-geksodos-tou-mesologgiou>
3. <http://8dim-evosm.thess.sch.gr/wp-content/uploads/2013/03/Mesologgi.pdf>
4. Ιστορία της Τέχνης Γ' Λυκείου

¹² <http://el.wikipedia.org>